

Györkös Attila

II. ULÁSZLÓ HÁZASSÁGA ÉS A FRANCIA DIPLOMÁCIA¹

A Mátyás-kori előzmények után² Magyarország és a francia monarchia kapcsolatai 1500-ban újultak fel. Ekkor indult meg egy olyan keresztes összefogás kialakítása a török ellen, amelyben Velence és hazánk mellett kísérlet történt Franciaország bekapcsolására is. A szövetségkötést házasság kísérte: XII. Lajos rokona, Foix-Candale-i Anna grófnő 1502-ben feleségül ment II. Ulászlóhoz.

A magyar szakirodalom az elmúlt másfél évszázadban nagy figyelmet szentelt a kérdésnek, több tanulmány mellett kiadták – franciául és magyarul is – a kapcsolat legfontosabb dokumentumát, az Anna magyarországi utazásáról szóló naplót.³ Számos elemzés próbálta megvilágítani a két ország diplomáciai közlekedésének motívumait, így a törökellenes nemzetközi koalíció megteremtését, vagy egy Habsburg-ellenes Valois–Jagelló összefogás kialakításának szándékát. Magunk részéről azt gondoljuk, hogy a diplomáciai iratok, és más – magyar, francia, velencei – források korábrinál részletesebb elemzése új információkkal szolgálhat ebben a sokat kutatott kérdésben.

A kérdés historiográfiája

Wenzel Gusztáv 1877-ben, a Századok hasábjain három részletben közölt kismonográfiának is beillő elemzést II. Ulászló házasesetéről.⁴ A mű két utolsó közleménye gyakorlatilag Anna és a magyar király kapcsolatait taglalta, amely-

¹ A publikáció elkészítését a TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KONV-2010-0007 számú projekt támogatta. A projekt az Új Magyarország Fejlesztési Terven keresztül az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

² Ld. erről két tanulmányomat: *Györkös Attila: Európai összefogás vagy dinasztikus érdek? Franciaország és a törökellenes liga az 1450–1460-as években.* In: Papp Imre – Angi János – Pallai László (szerk.): *Emlékkönyv Barta János 70. születésnapjára.* Debrecen, 2010. 81–93. és *Uő.: La guerre des Pazzi et les relations franco-hongroises (1477–1481).* In: Bárány, Attila – Györkös, Attila (eds): *Matthias and his legacy. Cultural and political encounters between East and West.* Debrecen, 2009. 393–404.

³ *Marczali Henrik: Candalei Anna II. Ulászló neje magyarországi útjának és a menyegzői ünnepélyek leírása.* In: *Történelmi Tár,* 1877. 23. évf. 97–113. és *Szamota István: Régi utazások Magyarországon és a Balkán-félszigeten 1054–1717.* Bp., 1891. 131–146.

⁴ *Wenzel Gusztáv: II. Ulászló magyar és cseh királynak házas élete. 1501–1506.* In: *Századok,* 1877. 10. évf. 630–641, 727–757, 816–840.

ben csak röviden tért ki a házasság diplomáciai előzményeire. Fraknói Vilmos 1889-es franciául írt, szintén nagy lélegzetű cikke elején viszont gyakorlatilag csak ez utóbbi szempontra koncentrált – tegyük hozzá nagyon sok téves adattal.⁵ Álláspontja szerint az első francia közeledést még XII. Lajos itáliai háborúi motiválták (ld. alább), majd ezek végeztével, Velence kérésére lépett be a török elleni ligába, s kereste a szintén érintett Magyarország szövetségét. Kropf Lajos 1895-ös tanulmányában⁶ a francia hercegnőnek 1502-es magyarországi útjával foglalkozott. Írásában számos helyen, néha igen éles stílusban javította Wenzel és Fraknói tévedéseit, pontatlanságait, s számos újabb adatot tárt fel.

Kosáry Domokos híres diplomáciatörténeti munkájában hosszasan értekezett Magyarország és a nyugati hatalmak kapcsolatrendszeréről az 1500–1503 közötti időszakban. Bár vizsgálatai elsősorban hazánk és Velence viszonyaira koncentráltak, megemlítette más államok szerepét is. Szerinte az 1500-ban Magyarországra érkező francia követek célja a Serenissima törökellenes harcának támogatása volt. Elemzésében kitért II. Ulászló házasságára, de nem említette ennek sem magyar, sem francia indítékait.⁷

Kulcsár Péter Jagelló-korral foglalkozó könyvében részletesen mutatta be a francia-magyar diplomáciai kapcsolatok nemzetközi összefüggéseit. Kiemelte, hogy ennek francia részről elsősorban egy Habsburg-ellenes Jagelló–Valois összefogás megteremtése volt a célja, amelybe az észak-itáliai térségben érdekelt Velence- és a császárellenes politikát folytató VI. Sándor pápa is bekapcsolódott. Véleménye szerint a francia kapcsolatok kialakítása mögött elsősorban Bakócz Tamás érsek állt, aki olyan külső szövetségeseket keresett az ország számára, amelyek úgy a török, mint a Habsburg fenyegetés ellen felhasználhatók. Megjegyezte ugyanakkor, hogy Franciaország geopolitikai helyzeténél fogva nem tehetett, s nem is akart valós törökellenes lépéseket megvalósítani, ráadásul lekötötték az itáliai konfliktusok.⁸

E. Kovács Péter több alkalommal is foglalkozott a kérdéssel. 1990-es cikkében az 1500–1502 közötti törökellenes nemzetközi összefogás számos részletét világította meg, de ekkor elsősorban az angol–magyar–lengyel tárgyalások szemszögéből.⁹ Újabb, 2008-as tanulmányában viszont a 16. század eleji magyar–francia diplomáciai kapcsolatok tágabb kronologikus összefüggéseibe helyezte a kérdést.¹⁰ Nézőpontja szerint a Valois és Jagelló házak közötti szorosabb együttműködést a törökellenesség indokolta, bár nem zárta ki, hogy XII. Lajos a

⁵ *Fraknói Vilmos*: Les rapports diplomatiques de la Hongrie avec la France au commencement du XVIe siècle. In: *Revue d'histoire diplomatique*. 1889. 3. évf. 236–268, itt: 236–243.

⁶ *Kropf Lajos*: Anna királyné, II. Ulászló neje. In: *Századok*, 1895. 29. évf. 689–709.

⁷ *Kosáry Domokos*: Magyar külpolitika Mohács előtt. Bp., 1978. 83–95.

⁸ *Kulcsár Péter*: A Jagelló-kor. Bp., 1981. 89–91.

⁹ *E. Kovács Péter*: Egy törökellenes szövetség tervezete 1502-ből. In: *Levéltári Szemle*, 1990/1. 49–61.

¹⁰ *E. Kovács Péter*: Magyar–francia diplomáciai kapcsolatok a 16. század elején. In: *Redite ad cor*. Tanulmányok Sahin-Tóth Péter emlékére. Bp., 2008. 171–186.

Habsburgokkal szemben is szövetségest keresett Közép-Európában. Kubinyi András a 2005-ben megjelent későközépkori Magyarország történetével foglalkozó összefoglalásban a korszak diplomáciai viszonyait elemezve arra a megállapításra jutott, hogy az ekkor még közös politikát folytató lengyel és cseh–magyar Jagellók a veszélyként értelmezett Habsburg befolyás ellen kötöttek szövetséget a franciákkal, amely csak névleg szólt a török ellen.¹¹

A korszak francia történetével foglalkozó külföldi szakmunkák is hasonló szempontok alapján értelmezték az eseményeket. Didier Le Fur – XII. Lajosról szóló életrajza – szerint az 1500-ban megkötött francia–magyar szövetség annak a koalíciós rendszernek képezte részét, amelyet XII. Lajos király milánói és nápolyi hadjáratai előtt hozott létre a spanyol Katolikus Királyok és a velük szövetséges Habsburg-ház semlegesítése céljából. Ebben a rendszerben Magyarország elsősorban az észak-itáliai ügyekben érdekelt Miksa császár ellenpólusként szolgált volna.¹² Az angolszász szerzők, így Kenneth Meyer Setton nagyszabású, a pápaság és Levante viszonyát elemző műve, valamint Frederic J. Baumgartner XII. Lajosról szóló életrajza szintén azt hangsúlyozták, hogy a francia királyt elsősorban az itáliai háborúban vele szembenálló Habsburgok ambícióinak közömbösítése érdekelte, s a török elleni keresztes háború gondolata csak Nápoly 1501-es elfoglalása után kezdte el foglalkoztatni.¹³

A kérdés eseménytörténete

A 15–16. század fordulóján kialakuló nagy európai koalíció kiépítése, amelyet Setton „diplomáciai forradalomként” aposztrofált,¹⁴ 1498-ban kezdődött el, s eredetileg egyáltalán nem a török, hanem Milánó ellen köttetett.

Amikor ebben az esztendőben, VIII. Károly király korai halálát követően az ambiciózus XII. Lajos lépett a francia trónra, a Sforzák uralta Milánó megszerzését tekintette legfontosabb politikai céljának. Az itáliai hercegségben korábban uralkodó Visconti családdal rokon Lajos hatalmas diplomáciai kampányba kezdett, hogy a törekvéseivel szembenálló nagyhatalmakat semlegesítve kapjon szabad kezet hódító törekvéseihez.

Nem kívánván részletesen elemezni a francia külpolitika összes akcióját, legyen itt elég annyit közölni, hogy 1498–1499 során a Valois uralkodó békét kötött a vele szembenálló spanyol és angol monarchiával, megnyerte magának a svájci kantonokat és Habsburg Szép Fülöp burgundi herceget.¹⁵ Tervezett katonai lépései szempontjából ennél is fontosabb eredménynek számított, hogy szö-

¹¹ Engel Pál – Kristó Gyula – Kubinyi András: Magyarország története 1301–1526. Bp., 2005. 336. (A vonatkozó rész Kubinyi munkája, ezért a továbbiakban: *Kubinyi*, 2005.)

¹² *Didier Le Fur*: Louis XII. Un autre César. Paris, 2001. 57. Tegyük hozzá, hogy szerző XII. Lajos magyar szövetséges partnereként tévesen Hunyadi Mátyást szerepelteti.

¹³ *Kenneth Meyer Setton*: The Papacy and the Levant, 1204–1571. Philadelphia, 1978. 513–537.; *Frederic J. Baumgartner*: Louis XII. Paris, 1996. 124.

¹⁴ *Setton*, 1978. 508.

¹⁵ *Baumgartner*, 1996. 105–108.

vetségesi kapcsolatokat tudott kialakítani az itáliai francia hegemoniát korábban élesen elutasító Velencével és Rómával. XII. Lajos diplomáciai sikerei annak tükrében érdekesek, hogy 1495-ben éppen az egyházfő és a Serenissima vezetésével kötött meg a franciákat akkor a félszigetről kiűzni képes itáliai liga.

A korrupt VI. Sándort azzal kenyeretzte le, hogy – némi pénz mellett – fiát, Cesare Borgiát francia hercegi címmel és birtokokkal jutalmazta. Cserébe az egyházfő beleegyezett Lajos válásába és újabb, elődjének özvegyével, Bretagne-i Annával létesítendő házasságába, valamint észak-itáliai törekvéseit is elfogadta.¹⁶

A magyar történések szempontjából Velence esete az érdekesebb. A korábbi ellentéteket leküzdve, a Signoria 1498 őszén követet küldött Franciaországba, s a két ország közötti katonai-pénzügyi szövetség a következő év februárjában megkötött. A szerződésnek törökellenes ele is volt, s nem pusztán a látszat szintjén. Bár a fontosabb pontok a milánói ügyekre vonatkoztak,¹⁷ amikor 1499 nyarán a törökök ostrom alá vették a velencei fennhatóság alá tartozó Lepantó városát, a felmentésben – igaz sikertelenül – 22 francia gálya is részt vett. Két évvel később – a középkori történelem utolsó keresztesnek tekinthető akciójaként – a franciák újabb husz egységből álló hajóhadat küldtek Keletre, amely a johannitákkal és a velenceiekkel egyesülve Mütilénét (Leszboszt) kívánta felszabadítani.¹⁸ Utóbbi vállalkozás is kudarcba fulladt, de magyar szempontból érdekes, hogy a francia haderő tagja, és az események megörökítője volt az a Pierre Choque herold is,¹⁹ aki a következő évben Foix-Candale-i Anna kíséreként Magyarországra érkezett, s hazánkról is hosszú leírást hagyományozott az utókorra.

Mire a franciák 1499 szeptemberére elfoglalták Milánót, Velencét már inkább a török háború foglalkoztatta. Diplomáciatörténeti érdekesség, hogy a Signoria ebben a hónapban küldött titkárt Magyarországra Francesco della Giudecca (a hazai szakirodalomban ismertebb néven: Zuecha) személyében,²⁰ akit a következő évben rezidens követek váltottak fel. Vettor Soranzo és Sebastiano Giustiniani 1500. április 2-től kezdődő jelenléte tekinthető az első állandó külügyi képviselőnek hazánk történetében.²¹

A velencei közeledést a francia követte: 1500. január 29-én XII. Lajos is követtséget küldött Magyarországra Valerien de Sains és Mathieu Toustain tanácsosok személyében, akik szövetségi ajánlattal érkeztek. A franciák érdeklődését hadászati malőrjeik motiválhatták: a hónap elején, még a küldöttség elindulása

¹⁶ *Didier Le Fur*, 2001. 42–55.

¹⁷ Velence a szövetségért cserében a milánói hercegséghez tartozó Cremona térségét kérte, s foglalta el 1499 szeptemberében. *Horatio F. Brown*: Venice. An Historical Sketch of the Republic. London, 1895. 331. Cserében Franciaországnak 1500 nehézlovast és 4000 gyalogost ajánlott. *Baumgartner*, 1996. 108.

¹⁸ *Baumgartner*, 1996. 124–125.

¹⁹ *Dobosy Tibor*: Pierre Choque, Anna magyar királyné francia kíséreként. Bp., 1940. 12–13.

²⁰ *Jászay Magda*: Velence és Magyarország. Egy szomszédság küzdelmes története. Bp., 1990. 192.; *Balogh István*: Velencei diplomaták Magyarországról (1500–1526). Szeged, 1929. 16. és I–II.

²¹ *Wenzel Gusztáv*: Marino Sanuto Magyarországról 1496–1501-ben. Századok, 1871. 5. évf. 9.

előtt – az itáliai háborúk bonyolult forgatagának egyik állomásaként – lázadás tört ki hatalmuk ellen Lombardiában és átmenetileg kiszorultak a térségből. A Milánóból korábban elmenekülő Lodovico II Moro pedig éppen Miksa innsbrucki udvarában talált menedékre, majd császári pénzen fogadhatott fel svájci és német zsoldosokat a franciák ellen,²² így Lajos király fontosnak tarthatta a Habsburgokkal szemben ellenségesnek számító Jagellókhöz való közeledést.

A követek május 15-én értek a Budára, de a szerződést csak két hónappal később, július 14-ére sikerült tető alá hozni. Bár a kortárs francia krónikás, Jean d'Autun szívélyes hangulatról számol be („*elhagyom most a dicsőséges fogadtatás és a mondott követekkel való emberséges bánásmód részleteit*”),²³ C. Tóth Norbert szerint pedig „*gyorsan ment a megegyezés*”,²⁴ valójában két hónapig tartó kőkemény és feszült tárgyalások képe tárul fel előttünk a velencei források alapján. Marino Sanuto naplója nyomán tudni lehet, hogy melyek voltak a nézeteltérések okai. A magyar udvarban úgy tűnik, – s ezt a logika is így diktálja – egy nagy, a pápa által vezetett összeurópai törökellenes összefogásban gondolkodtak. A franciák ezzel szemben korlátozott (magyar–francia, esetleg velencei) szövetségi szerződést kínáltak, amely más hatalmakat, és különösen a Német-Római Birodalmat nem foglalt volna magába. A bizalomhiány vagy a tárgyalóképtelenség miatt a követek érkezésük után szinte azonnal haza akartak utazni, csak a velencei követek győzték meg őket a maradásról – legalábbis hazaküldött jelentéseik szerint.²⁵ A másik problémát az jelentette, hogy Ulászló – a pápa és a Serenissima anyagi támogatásához hasonlóan – XII. Lajostól is pénzbeli segítséget várt, amit a török ügyek iránt csak mérsékelten érdeklődő Valois uralkodó nem akart felvállalni. A megbeszélések később sem haladtak előre, ezért a Signoria a nála tartózkodó francia követet, Accurse Mainier-t igyekezett lépésekre hangolni uralkodójánál.²⁶

Minden bizonnyal a tárgyalások ezen szakaszában került elő Ulászló házasságának ügye, amelyet a velencei források szerint a franciák május végén hoztak szóba, „*hogy más úton segítsék elő az általános liga ügyét*”.²⁷ A dokumentumok nem szólnak arról, hogy voltak-e előzményei a kérdésnek. Ha igen, akkor XII. Lajos nagyon optimista lehetett, ugyanis januárban, követeinek elküldésekor a

²² Didier Le Fur, 2001. 65–67.

²³ „*Je lesse le triumphal recueil et humain trectement faictz la ausdits ambaxadeurs*” In: Chroniques de Louis XII par Jean d'Auton. Ed. René Maulde la Clavière, Paris 1891. II. 215. [a továbbiakban Chroniques de Louis XII].

²⁴ C. Tóth Norbert: Az 1501. évi tolnai országgyűlés. Adatok a királyi adminisztráció működéséhez. In: Századok, 2009/6. 143. évf. 1456.

²⁵ I diarii di Marino Sanuto. Pubblicati per cura di Rinaldo Fulin, Federico Stefani, Niccolò Barozzi, Guglielmo Berchet, Marco Allegri. Venezia 1879–1902. t. I–LVIII. [a továbbiakban Sanuto], III. 356. Az 1500. május 16–17–18-i titkosított velencei követjelentések összefoglalója.

²⁶ Sanuto, III. 367–368 és 370. 1500. június 1–2–3. Mainier egyébként később, 1506-ban magyarországi francia követ lesz.

²⁷ „*li oratori Francesi, qualli tirano a uno altro camino cha far liga general; pratichano maridar il re in una Francese...*” In: Sanuto, III. 381–382. 1500. május 25. és 26.

magyar király még formailag nem egyszerűen házas, hanem tulajdonképpen bigámista volt. Az is igaz ugyanakkor, hogy Velence mellett éppen a franciák szorgalmazták a római konzisztóriumban a válás(ok) kimondását,²⁸ s mire májusban a két francia tanácsos Budára ért – a koalícióhoz való közeledésünk egyik első kézzelfogható eredményeként – a pápa Ulászló korábbi házasságait már valóban annulálta (április 3-án Aragóniai Beatrix-szal és április 7-én Brandenburgi Borbálával).²⁹ A francia ajánlat azonban nem lehetett túl jól előkészítve, hiszen az ilyen esetekben szokatlan módon XII. Lajos több unokahúgát is felajánlotta házastársnak, akik közül a magyar király választhatott.

A többi kérdésben az álláspontok megmerevedni látszottak. Júniusban Bornemissza János kincstartó és Buzlai Mózes főudvarmester³⁰ – a király bizalmasai – is tárgyaltak a delegáltakkal a szövetségbe bevonandók köréről, s éppen Bornemissza révén nyilván a pénzügyekről is. A franciák tartották magukat ahhoz, hogy olyan szövetségre akarnak lépni, amelybe nem foglalják bele a birodalmat, s kinyilvánították azt is, hogy XII. Lajos nem tud többet áldozni a török elleni harcra, mint a pápa által a jövőben kirovando egyházi adót.³¹ A követek júliusi ismételt hazautazási szándéka jelzi, hogy a tárgyalások újra csak zátonyra futottak, de távozásukat a király nem engedélyezte, otthoni, franciaországi felhatalmazás hiányára hivatkozva.³²

Nem tudjuk biztosan mi történt az ezt követő napokban, de a hónap közepére megszületett a megállapodás. Talán a franciák kaptak otthonról újabb utasításokat Mainier útján,³³ talán a magyar diplomácia nem akarta tovább feszíteni a húrt, esetleg az időközben megérkező pápai legátus, Caspar Gulfi, Cagli püspöke járt közben. Mindenesetre július 13-án az uralkodó a szokások szerint ajándékokkal látta el a már küldetésüket befejező követeket: mindketten hermelinprémes, aranyhímzéses zubbonyt, aranyozott kupákat, lovakat kaptak. Az ajándékok talán Ulászló elégedetlenségét vagy inkább szegénységét mutatták, a velenceiek szerint ugyanis a ruhák ósdiak, a lovak inkább gebék (*ronzini*) voltak, az egyik követ fiának adott magyar szabású köpeny pedig „nem ért valami sokat” (*val pochi soldi*). Nagy tisztességszámba ment, viszont még ennyibe sem került, hogy a király a franciákat lovaggá ütötte.³⁴

Másnap, július 14-én aláírták a szerződést, amely a fenti viták ismeretében inkább kompromisszumot tükrözött. A formailag törökellenes egyezménybe

²⁸ Berzeviczy Albert: Beatrix királyné 1457–1508. Bp., 1908. 598–601. (Magyar Történeti Életrajzok)

²⁹ Főgel József: II. Ulászló udvartartása. Bp., 1913. 114.

³⁰ „con il thesorir, e con domino Moyses maistro di caxa dil re”. Sanuto, III. 400. 1500. június 4–5. Azonosításukra: Főgel, 1913. 55. és 59.

³¹ Sanuto III. 451–452. 1500. június 22–23. Francia követjelentés Lyonból. Itt egyébként a francia király maradásra szólítja fel követeit és pénzt is küld nekik. Az egyházi adót VI. Sándor 1500. július 26-án ajánlotta meg a keresztes háború céljaira. Kosáry, 1978. 87.

³² Sanuto, III. 512. 1500. július 5–6.

³³ Mainier francia követ június 19-én közölte a velencei tanáccsal, hogy levelet szeretne küldeni a magyar udvarban tartózkodó francia követekhez. Sanuto, III. 405.

³⁴ Sanuto, III. 566. 1500. július 13.

követek útján bevonták Lengyelországot is, valamint lehetőséget adtak Velencének a későbbi csatlakozásra.³⁵ A dokumentum szövege hosszan értekezik a pogányok elleni összefogásról, de arról is, hogy az aláíró felek bármilyen más ellenféllel szemben (*contra quoscunque*) is közösen lépnek fel, ha ez szükséges.

Magyar kérésre a potenciális ellenfelek sorából kivették a pápát és a birodalmat (*sacrum universum Romanum Imperium debite et rite congregatum*), s az Ulászlóval való korábbi barátságra és szövetségére tekintettel (ezen nyilván az 1491-es pozsonyi megállapodást értették³⁶) személyesen Miksa római királyt is (ekkor még nem koronázták meg császárrá). Mindezek ellenére a felek megállapodtak abban, hogy egyoldalú agresszió és az ilyenkor előírt békéltető tárgyalások kudarca után ellenük is lehetséges katonai akcióba bocsátkozni.³⁷ A török elleni francia beavatkozást a dokumentum nagyon általánosan érinti: gyakorlatilag XII. Lajos belátására bízva, hogy mikor és milyen lépéseket tesz.³⁸

Nehéz megítélni ennek a szerződésnek a valóságos hasznát. Ahogy láttuk, a franciák gyakorlatilag semmire nem kötelezték el magukat, törökellenes fellépésük két – korábban már említett – tengeri akcióra szorítkozott, amelyek egyébként sem Magyarországot, hanem Velencét szándékoztak segíteni. A pápa által felkínált, s a francia királyi büdzsét nem érintő egyházi tizedet nyugodt szívvel ajánlhatták fel, de ezen túl anyagilag sem vonódtak be a tervezett keresztes küzdelembe. Tegyük hozzá azonban azt is, hogy a magyar fél sem akart feltétlenül valós háborút II. Bajazid szultánnal, meglegedett látványos hadiszemlék tartásával, illetve kisebb határmenti akciókkal.³⁹

Kubinyi már említett álláspontja szerint Ulászló és testvére, János Albert lengyel király francia szövetsége egy Jagelló–Valois összefogást hivatott demonstrálni a Habsburgok ellen. Ha valóban így volt, akkor nagyon óvatosan demonstrálhatta, hiszen a szerződésben explicit módon jelentették meg Miksa személyét és a birodalmat, mint az ellenségek köréből kivont hatalmakat.

Mire a szerződés 1500 júliusában megkötött, már a franciák is másképpen ítélték meg szövetségi politikájukat, s talán ez vezetett a fenti diplomáciai kompromisszumhoz. Az év tavaszára (április 17.) XII. Lajosnak sikerült levernie a milánói felkelést, Lodovico Sforzát elfogták, és vasketrecben szállították Loches várába. Miután a francia király ismét Lombardia ura lett, érdekében állott a hercegség fölött investitúra joggal rendelkező Miksa kibékítése, sőt megnyerése.

³⁵ Arról, hogy tulajdonképpen egy Valois–Jagelló szerződés kötött, érdemben csak Kubinyi emlékezik meg az általam ismert szakirodalomban, de ő a szerződést tévesen 1500 augusztusára datálja. *Kubinyi*, 2005. 336. Ennek helyességéről l. *Kropf*, 1895. 696.

³⁶ *Szabó Dezső*: A pozsonyi béke, 1491. nov. 7. In: *Századok*, 1914, 48. évf. 383–403.

³⁷ A szerződés kiadása: *Recueil des traitez de paix, de trève, de neutralité (...) fait par les rois de France*. Ed. par *Frederic Leonard*. Paris, 1693. I. 436–443. és különösen 440. (A továbbiakban: *Recueil des traitez...*)

³⁸ „Qualiter tamen et quali quantoque subsidio sua Christianissima Majestas succurrere, et hanc sanctam expeditionem juvare pro rata et magnanimitate sua volet, libero Majestatis suae arbitrio et voluntatis relinquitur.” In: *Recueil des traitez ...*, 1693. I. 438.

³⁹ *Kosáry*, 1978. 87–89.

Ez már bizonyos szerepet játszott a szerződés magyar feltételeinek – a korábbi merev elutasítás utáni – elfogadásában.

Bár a fentiek alapján úgy tűnhet, hogy észak-itáliai győzelmei után Lajosnak semmilyen érdeke nem fűződött egy törökellenes szövetséghez, valójában másként áll a dolog. Milánó legyőzése után ugyanis egy újabb „itáliai ábránd” megvalósítása került előtérbe: Nápoly megszerzése.

A dél-itáliai királyság már régóta a francia érdekek célpontjában állt. VIII. Károly az Anjou-örökségre hivatkozva próbálta meghódítani még 1494-ben. Ő a dinasztikus legitimitáció mellett azzal támasztotta alá érvelését, hogy a nápolyi kikötők megszerzése alkalmas bázist teremtene egy újabb törökellenes keresztes háború elindítására. Utódja, XII. Lajos hasonló érvek mentén próbált európai támogatást vagy legalább semlegességet kialakítani törekvéseinek megvalósítása érdekében. Amikor 1500. november 11-én a granadai szerződésben megegyezett a dél-itáliai térségben szintén érdekelt spanyol Ferdinánddal a nápolyi királyság megosztása felől, a lehetséges törökellenes akció terve – vagy ürügye – ismét felvetült. Lajos ekkor már joggal hivatkozhatott arra, hogy a Bajezid ellen harcoló Velencével és Magyarországgal is szövetségben áll. Miután a szerződés értelmében 1501. július végére a francia–spanyol csapatok meghódították Nápolyt, a diplomáciai színtéren Miksa egyedül maradt. Viszonyát XII. Lajossal az október 13-án megkötött trentói béke rendezte, amelyben a francia uralkodó a lányát, Klaudiát ígerte feleségül az ekkor még csupán egy éves Habsburg Károlynak (a későbbi V. Károly császárnak), valamint a milánói hercegi címbe való beiktatásáért cserében 400 ezer livre „törökellenes” támogatást Miksának.⁴⁰ Érthető tehát, hogy nem tudott Magyarország számára hadisegélyt megajánlani.

II. Ulászló házassága

Visszatérve a magyar-francia kapcsolatokra, a kérdéssel foglalkozó szakirodalomban többször – és ellentmondásosan – vetült fel Ulászló menyasszonyának kiválasztása. Mivel XII. Lajosnak nem volt eladósorban levő lánya, unokahúgai közül Germaine de Foix és Foix-Candale-i Anna grófnőket ajánlotta fel.

Jean d’Autun azt írja, hogy a magyar uralkodó egy cseh alattvalóját küldte Franciaországba, hogy hozza el a jelöltek portréját. Erről a Besseni Györgyként (Jiří Běšín) ismert – Kropf Lajos és őt követően E. Kovács Péter kifejezésével élve – „cseh emberről” 120 éve nem tudunk többet, mint hogy Ulászló *cubiculariusa* volt.⁴¹ Az is bizonytalan, hogy miként történt a királyi ara kivá-

⁴⁰ *Didier Le Fur*, 2001. 68–74.

⁴¹ Kropf Lajos már 1895-ben felvetette ezt a problémát: „Avatottabb írónak hagyom a talány megfejtését, hogy ki volt a követ” (*i. m.* 697.). A kérdés azóta sem talált „avatottabb” szerzőt, sajnos a jelen tanulmányé sem tartozik közéjük.

lasztása. A francia krónikás szerint Besseni képeket hozott Magyarországra, amelyek közül a király csak nehezen tudott választani.⁴²

Wenzel Gusztáv,⁴³ majd nyomában Fógel⁴⁴ és Kulcsár⁴⁵ a korabeli Marino Sanuto egyik megjegyzését úgy értelmezték, hogy a követ egy olasz festőt vitt magával a hölgyek portréjának elkészítésére.⁴⁶ Fraknoi Vilmos szerint viszont Besseni nem is láthatta a potenciális arakat, s egy harmadik jelöltet mutattak meg neki⁴⁷ – bár ezt a megjegyzést semmi nem támasztja alá. Kropf kételkedik az olasz festő létezésében,⁴⁸ Fógel és Dobosy szerint pedig a tényleges leánykérés egy bizonyos Petánci Félix nevű magyar követ nevéhez fűződik,⁴⁹ de ennek a dalmát származású humanistának⁵⁰ a közvetítő szerepére egyáltalán nem találta rá a forrásokban.

Az sem teljesen világos, hogy Besseni György útjára mikor került sor. Jean d'Autun erről nem igazít el bennünket. E. Kovács szerint logikailag ez még a francia szerződés júliusi aláírása előtt történhetett,⁵¹ Fraknoi viszont Sanuto alapján azt állítja, hogy a cseh követ csak 1500. július 30-a után indult útnak, s szeptember végén jutott el az akkor Blois-ban tartózkodó királyi udvarba. Decemberben ért haza Magyarországra, s ezután választotta Ulászló Annát arájául.⁵² Kétségtelen, hogy Jean d'Autun rendkívül plasztikusan mutatja be Ulászló hezitálását a két szépség festménye előtt.⁵³ Mi magunk a történet logikája – s a velencei krónikás feljegyzései alapján – az egyébként másutt pontatlan Fraknoi kronológiáját tartjuk elfogadhatónak.

A kiválasztott hölgy, Foix-Candale-i Anna a francia királyné, Bretagne-i Anna és a későbbi spanyol királyné, Germaine de Foix unokatestvére volt, mind-

⁴² „Georges Versepel, du Royaume de Boesme, le quel eut du Roy la seurté de confederé appoinctement, la veue desdites damoiselles, pourtraictures d'icelles prises sur le vif. ” Chroniques de Louis XII. 215–216.

⁴³ Wenzel, 1877. 641.

⁴⁴ Fógel, 1913. 114.

⁴⁵ Kulcsár, 1981. 90.

⁴⁶ „esser venuto li uno orator dil re di Hongaria va in Franza (...) È ytaliano, et come intisi era pytor, andava a veder le done per il maritar dil re.” Sanuto III. 630. 1500. augusztus 14.

⁴⁷ Fraknoi, 1889. 242.

⁴⁸ Kropf, 1895. 696.

⁴⁹ Fógel, 1913. 115. Dobosy, 1940. 20.

⁵⁰ Petánci Félix, vagy Feliks Petančić (Felix Petancius, 1455k–1517 után) Raguzában született humanista író, akinek elsősorban a török birodalommal kapcsolatos leíró munkáit tartja számon a szakirodalom. Ld. *Michael B. Petrovich: Croatian Humanists and the Writing of History in the Fifteenth and Sixteenth Centuries.* In: *Slavic Review*, 1978/4, 37. évf. 627.

⁵¹ E. Kovács, 2008. 172.

⁵² Idézi Kropf, 1895. 696–697.

⁵³ „La vue de ses yeulx pour cest affaire fut souvantefoys et longuement embesoignée; a la foiz l'une luy duisoit, et puy s'arrestoit a l'autre, et, comme celuy qui de la valleur des deux choses de tres excellent priz avoit le choix, en diverses pensées estoit, sans savoir a laquelle se devoit actacher. Toutesfoys, a la parfin, eslut Anne de Foix, fille de Candalle...” Chroniques de Louis XII. 216.

hármójuk nagyapja IV. Gaston de Foix gróf. Anna XII. Lajos oldalági rokonának is számított egyik nagybátyja, János révén. Apai nagyanyja, Margaret de la Pole által az angol York-ház is rokonságához tartozott, dédapja, II. Aragóniai János révén pedig a spanyol Ferdinánd királlyal, sőt Ulászló és Mátyás feleségével, Aragóniai Beatrix-szal is rokoni kapcsolatban állt. Magyarországon elterjedtebb Candale-i Anna elnevezését onnan kapta, hogy apja, II. Gaston viselte a Candale grófja címet is.⁵⁴ Mivel a hazai szakirodalom inkább így, a francia viszont Anne de Foix-ként említi, mi mindkét névvel együtt írunk róla Foix-Candale-i Annaként.

Amint láttuk, Ulászló ezzel a házassággal gyakorlatilag fél Európa uralkodóházaival került kapcsolatba, és az ebben rejlő hatalmas diplomáciai lehetőségek nyilván nem kerültek el a figyelmét. Éppen ezért nem teljesen világos, hogy miért késlekedett a házasság nyélbeütésével. Besseni hazatérte (1500. december) után ugyanis több mint másfél év telt el a valós esküvő megtartásáig (1502. szeptember 29.). Azt gondoljuk, hogy a török elleni szövetség hanyattatott sorában rejlik a késlekedés oka.

Az 1500-as év második felében magyar részről ebben az ügyben annyi történt, hogy az esztendő őszére országgyűlést hívtak össze a dél-magyarországi Bácsra. A király november 9-én jelent meg, ami megkérdőjelezett bármilyen érdemi akciót abban az évben. A tetteket a látvány igyekezett kárpótolni: a velencei követek előtt 10 000 lovas vonult fel, mintegy demonstrálva, hogy az ország képes lenne jelentős haderő kiállítására, ha a Signoria végre kifizetné a korábban beígért hadisegélyt.⁵⁵ C. Tóth Norbert idézett munkájában ugyanakkor jogosan állítja, hogy a magyar katonai akciók később is (és tegyük hozzá, már a Mátyás korban is) mindig ősszel kezdődtek,⁵⁶ amikor a török főseregektől már nem kellett tartani, de ebben az esztendőben tényleg nem történt érdemi lépés. Láttuk azt is, hogy a franciákat még a megkötött szerződés alapján sem sürgette semmi, sőt ekkor éppen nem a pogány, hanem Nápoly kötötte le figyelmüket.

A törökellenes összefogás akkor kapott újabb lendületet, amikor a pápa és a valós háborúban álló Velence sürgetésére 1501. május 12-én sor került a három állam közötti szövetség megkötésére. Ezt a Signoria oldaláról 100 ezer, VI. Sándor részéről 40 ezer dukátnyi segéllyel,⁵⁷ s a meghirdetett általános búcsú bevételeinek felajánlásával⁵⁸ támasztották alá.

Az egyezmény értelmében Ulászló ismét táborba szállt, ezúttal Tolnára hívott össze országgyűlést ősszel. Itt került sor magyar részről a korábbi francia szövet-

⁵⁴ Wenzel, 1877. 641. Kropf, 1895. 689–694.

⁵⁵ Bár Giustiniani velencei követ malíciózusan jelentette, hogy csak 4 000 embernek volt valójában fegyvere. Balogh, 1929. III.

⁵⁶ C. Tóth, 2009. 1456–1457.

⁵⁷ Kosáry, 1978. 89–90.

⁵⁸ *Borsa Gedeon*: A törökök ellen Magyarországon hirdetett 1500. évi búcsú és az azzal kapcsolatos nyomtatványok. In: Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve. 1960. 241–279.

ség ratifikálására (szeptember 16.),⁵⁹ majd három nappal később franciaországi követség indítására Telegdy István királyi tanácsos, Bácskai (Bocskai) Miklós nyitrai püspök⁶⁰ és a már ismert-ismeretlen Besseni György személyében.

Céljuk az volt, hogy ratifikáltassák a francia oldallal is a dokumentumot, sőt még arra is felhatalmazást kaptak, hogy XII. Lajos minden esetleges módosítási javaslatát külön konzultáció nélkül elfogadják.⁶¹ Telegdy kapta azt a megtisztelő feladatot, hogy királya nevében, prokuráció útján elvegye Ulászló választottját. A követeknek mindemellett az angol uralkodóval is tárgyalásokat kellett folytatniuk a törökellenes szövetség kibővítéséről.⁶²

A sokrétű diplomáciai küldetés miatt érthető, hogy az Orléans-ba december 5-én megérkező követek csak fél évvel később, 1502. június 21-én indultak haza Annával és kíséretével. Nem tudjuk, mikor történt maga a *per procura* lebonyolított házasságkötés. Nyilván 1502. március 23-a után, a menyasszony házassági szerződését ugyanis ekkor állították ki.⁶³ Mindenesetre az esküvő híre május 18-ra már biztosan elért Ulászlóhoz, mert egy Budáról Miksához írt levelében már utalt a tényre.⁶⁴

A két magyar követ április-májusban pár hétre Angliába távozott, ahol VII. Henrikkel konzultáltak.⁶⁵ Ennek pontos időtartalmáról sincsenek adataink, de amikor Telegdy István május 24-én francia címet kapott, ennek szövege már utal korábbi angol tárgyalásaira.⁶⁶ A követek egyébként a francia uralkodó költségén utaztak, s tartózkodtak a szigetországban.⁶⁷ A magyarok iránti jóindulat nem pusztán szövetségesi helyzetükből eredt: amikor 1502. április 2-án meghalt Arthur angol trónörökös, maga XII. Lajos is követet küldött a szigetországba

⁵⁹ C. Tóth, 2009. 1461.

⁶⁰ Jean d'Autun öt szerémi püspöknek (*evesque de Ceremye*) titulálja. Az ellentmondás azzal oldható fel, hogy Bácskai éppen 1501-ben nyerte el a nyitrai püspöki széket. Ld. Köblös József: Az egyházi közélet Máttyás és a Jagellók korában. Bp., 1994. 327–328. A diplomaták karrierjéről részletesebben E. Kovács, 1990. 51.

⁶¹ René Maulde *La Clavière: Diplomatie au temps de Machiavel*. t. I–III. Paris, 1892–1893. II. 96–97.

⁶² E. Kovács, 1990. 49.

⁶³ Kropf, 1895. 699.

⁶⁴ MOL DL-DF 283538. A szakirodalomban eddig Ulászló június 14-i Kassának írt levelét (MOL DL-DF 270841) tartották a házasság legkorábbi magyarországi recepciójának. Kropf, 1895. 700.

⁶⁵ Az angol követség részleteiről ld. Bárány Attila – Györkös Attila: A Fehér Rózsa Magyarországon. Egy angol trónkövetelő viszontagságai és a Jagelló-kori diplomácia. In: Századok, 2012/2. 146. évf. 416–442.

⁶⁶ „Idcirco cum superioribus mensibus ab prefato rege consanguineo nostro orator ad nos et serenissimum Anglie regem pro maximis et arduis negotiis, que utriusque nostrorum statum, ac etiam christiane rei publice dignitatis conservationem concerebant, destinatus extiteris.”. Közli: Sváby Frigyes: XII. Lajos francia király címer-adománya a Telegdiek részére. In: Turul, 1890. 63–65.

⁶⁷ Az erről szóló fizetési kötelezvényt (*mandat de paiement*) 1502. január 19-én állították ki. In: Chroniques de Louis XII... 217. 1. jegyz.

Jacques de Montbel, Entremont ura⁶⁸ személyében, hogy kifejezze királya részvétét.⁶⁹ A két követség kapcsolatára van is adatunk. Egy későbbi angol beszámoló szerint ugyanis: „...*miután megérkezett a mondott écuyer [Entremont], a királyhoz [VII. Henrikhez], más közeledés is történt felé úgy a spanyol, mint a magyar követek részéről...*”⁷⁰ Feltételezhető tehát, hogy Telegdy és Bácskai a francia követtel együtt ment Angliába. Ez megmagyarázná, miért fizette XII. Lajos a szigetországi tartózkodásukat. Ha így van, a magyarok angliai követségének időtartama még tovább szűkíthető: bizonyosan napokkal április 2-a után és május 24-e előtt történt, így Foix-Candale-i Anna házasságkötése valószínűleg még március végén lezajlott.

Anna és kísérete azért indult el viszonylag későn, júniusban Blois-ból Magyarországra, mert megvárták a Milánóba készülődő XII. Lajost.⁷¹ A két menet úgy tűnik, hogy az észak-itáliai Asti városáig haladt együtt, vagy legalábbis egymással párhuzamosan, s onnan a magyar királyné Crema irányában Velence felé vette útját. Erről az útvonalválasztásról Magyarországon egy ideig nem tudhattak, mert Ulászló korábban Miksától kért *salvus conductus*-t számukra.⁷² Anna végül a Velence–Zengg–Zágráb útvonalon 1502. szeptember 27-én, hosszú, s jól dokumentált utazás után érkezett Székesfehérvárra, ahol két nappal később házasságot kötött a magyar uralkodóval.

Az utazás részleteit a magyar szakirodalom szinte napra pontosan feltárta, ezzel nem kívánunk most részletesen foglalkozni. Annyit jegyeznénk meg, hogy az útról, Anna magyarországi fogadásáról, az esküvői ünnepségekről, s általában hazánk korabeli viszonyairól a legfontosabb, s legtöbbet idézett forrás a már korábban említett Pierre Choque útinaplója. A szerző Bretagne-i Anna francia királyné heroldja volt, aki feladata szerint Magyarországon Ulászló új feleségének és a francia koronának a címereit viselte az ünnepségeken.

Az útinapló valójában két hosszú levél, amelyek közül az elsőt a herold a Crema–Velence közötti, a másikat pedig a Velencétől Budáig tartó útról készítette. Előbbit itthon nem kísérte nagy figyelem, a másodikat annál inkább. 1877-ben szövegét Marczali Henrik kiadta a Történelmi Tárbán, fordítását pedig

⁶⁸ Személyéről röviden: *Ulysse Chevalier: Un tournoi à Romans. Romans, 1888. Ld: <http://www.gutenberg.org/files/10824/10824-h/10824-h.htm#fnr72> (letöltve: 2011. 08. 15.)*

⁶⁹ De egyben azért is, hogy felajánlja rokona, a később Navarrai Margit néven ismertté vált mecénás és író, I. Ferenc leánytestvére, kezét az ifjabb Henriknek (a későbbi VIII. Henrik királynak). A kérdéstről I. *Louis Sandret: Marguerite d'Angoulême, soeur de François Ier. Projets de mariage et négociations. In: Revue des questions historiques, 1873. 14. évf. 207–209.*

⁷⁰ „...et d'empuis la venue vers luy dudit sieur escuier, aucunes ouvertures luy en avoient esté faictes, tant par les ambassadeurs d'Espagne et de Hongrie...” Mathieu Bacquier angol követ jelentése Grenoble-ból, 1502. június 28. In: *Lettres de Rois, Reines et autres personnages des cours de France et d'Angleterre depuis Louis VII. jusqu'à Henri IV. Ed. Jacques Joseph Champollion-Figeac. t. I–II. Paris, 1839. II. 515. (Collection de documents inédites)*

⁷¹ *Didier Le Fur, 2001. 75.*

⁷² *Maulde La Clavière, 1892. II. 60. 3. jegyz.*

Szamota István jelentette meg.⁷³ Egyik sem mentes a hibáktól. Marczali egyrészt nem ismerte a francia Le Roux de Lincy 1861-es – egyébként szintén pontatlan – kiadását,⁷⁴ másrészt szövegátírása hibáktól hemzseg. Szamota pedig erősen megvágta fordításában az eredeti, jóval hosszabb szöveget, így annak történeti elemzése csak részlegesen lehetséges. A dokumentumokat tanulmányozó szerzők arra panaszkodtak, hogy Choque magyarországi beszámolójához miniatúrákat is ígért, de ezek nem készültek el.⁷⁵ Szerencsére igen, s a londoni British Library-ben általunk nemrég felfedezett kéziratban a képek megtalálhatók.⁷⁶ Kiadásuk után bizonyosan értékes módon fogják kiegészíteni a korszak magyar művelődéstörténetével kapcsolatos ismereteinket.

Miután XII. Lajos követi az esküvő és az azt követő budai ünnepek után decemberben hazautaztak, a két udvar politikai kapcsolataira nincsenek adataink néhány évig. Személyesekről azonban igen. 1503 folyamán a francia királynő kérdezősködött rokonának az egészsége felől. Mivel Anna július 23-án adott életet első gyermekének (Jagelló Annának),⁷⁷ az érdeklődést mi ennek tulajdonítjuk.⁷⁸ Emellett a budai udvarban élő francia közösség tagjai is vihettek híreket.

A budai „francia kolónia”

Anna királyné 1502-es kíséretéből néhányan ugyanis Magyarországon maradtak. Részletes névsorukat nem ismerjük, néhányuk neve és feladatköre azonban fennmaradt a forrásokban. A magyar dokumentumok róluk szóló adatait Fógel Lajos igyekezett összeszedni. Nyomában tudjuk, hogy Anna két udvarhölgye is hazánkban talált férjet, de francia volt a kamarása is.⁷⁹ Jean Lartigaut helytörténész pedig az egyik legjelentősebb magyarországi karriert befutó francia családnak, a Gozon famíliának a történetét mutatta be több tanulmányában is.⁸⁰ A család feje, Jean de Gozon a délfraancia Rouergue tartományból száрма-

⁷³ Marczali Henrik, 1877. 97–113. Szamota István, 1891. 131–146.

⁷⁴ Discours des cérémonies du mariage d'Anne de Foix, de la maison de France, avec Ladislas VI, roi de Bohême, de Pologne et de Hongrie. Ed. et comm. par Antoine Le Roux de Lincy. In: Bibliothèque de l'École des Chartes, 1861, No. 22. 156–185. és 422–439.

⁷⁵ Le Roux de Lincy szerint: „... Pierre Choque indique le sujet de quelques miniatures qui sont restées en blanc dans le manuscrit. Il est regrettable à tous égards que ces miniatures n'aient pas été faites...” i.m. 164. Nyomában Dobosy szinte szó szerint: „Magyarországnak a leírásánál épúgy, mint az olaszországi útról való beszámolásakor megjelöli néhány miniatűrnek a tárgyát, melynek a helye üresen maradt a kéziratban. Nagyon sajnálatos, hogy ezek a miniatűrök nem készültek el.” i.m. 22.

⁷⁶ British Library, MS Stowe 584. ff. 69–78v.

⁷⁷ Wenzel, 1877. 822.

⁷⁸ A levelezésből csak Ulászló november 23-i válaszát ismerjük. Kropf, 1895. 709.

⁷⁹ Fógel, 1913. 36–39.

⁸⁰ Jean Lartigaut: Un Français du Midi à la cour de Bude au temps de Vladislas II. In: Bulletin de la Société des Etudes du Lot. 1984/1. 105. évf. 14–22.; Uő.: La succession de Jean de Gozon, grand maître de la maison de Hongrie. In: Revue du Rouergue. 1965. No. 76., 19. évf. 369–397.

zott, és Anna királyné apjának, II. Gaston de Foix-nak a szolgálatában állt. Így került 1502-ben Anna kíséretébe, feleségével és legidősebb fiával egyetemben. Egy évvel később Ulászló már a királyné lovagjaként említi (*chevalier d'honneur*), majd Anna udvarmestere és jószágigazgatója lett. Hazánkban a Gozon mellett vagy helyett használta a *Meilac*, *Mylak*, *Mélac* előnevet is franciaországi vára nyomán. Rokonai egyházi karriert futottak be: fia Fehérváron, a család Pierre nevű, ismeretlen ági leszármazottja pedig a budai Szent Zsigmond-templomban lett kanonok.

1506 februárjában Jean de Gozon meghalt,⁸¹ miután testamentumában vagyont felosztotta franciaországi és itthoni családtagjai között. A végrendelet hazajuttatásában a magyar udvar egy másik francia tisztviselője játszott szerepet, Bernard de Saint-Geniès, csepeli ispán (Csepel szigete ekkor királynéi birtoknak számított). Mivel ugyanez év szeptemberében Jean felesége, Isabelle is elhunyt, az ő végakarátának teljesítésére is küldöttség indult Franciaországba, ismét egy francia származású személy, bizonyos *Meliadech* vagy *Meryalech* vezetésével, aki azonban a francia udvarba sietett, s Ulászló XII. Lajoshoz címzett leveleit is magával vitte.

A budai francia közösség személyes ügyei mellett 1506-ban a diplomáciai kapcsolatok is felélénkültek a két udvar között, amikor XII. Lajos igyekezett felmérni az Ulászló és Habsburg Miksa között kialakult katonai-politikai feszültségek pontos méretét, valamint a magyar udvarba került angol trónkövetelő, Richard de la Pole iránt is érdeklődött. Ennek bemutatása meghaladja a jelen tanulmány kereteit, korábban viszont már írtunk róluk.⁸² A sors fintora, hogy a francia király követei éppen akkor érkeztek a magyar udvarba, amikor ugyan hírül vihették, hogy Anna királyné örököszt szült férjének (a későbbi II. Lajost), de egyben azt is, hogy az anya néhány hét múlva belehalt a szülésbe.

Összegzés

A fentiekben azt igyekeztünk bemutatni, hogy a magyar-francia kapcsolatok a 16. század legelején annak a bonyolult nemzetközi szövetségi rendszernek a részét képezték, amely a kor nagy kihívásai, az itáliai háborúk és a török veszély ügyében formálódtak. Megpróbáltuk láttatni, hogy a két fél más-más célokkal, de a kölcsönös előnyök reményében közelített a másikhoz, illetve annak szövetségeseihez. A koalíció legmaradandóbb eredménye Ulászló király francia házassága lett, amely hozzájárult a Jagelló-ház cseh–magyar ágának dinasztikus folytonosságához, s egy aktív budai francia közösség kialakulásához.

Ezúton is köszönöm Jean-Luc Fray professzor segítségét (Université de Clermont II), aki eljuttatta számomra a két tanulmányt.

⁸¹ Kubinyi László budai udvarbíró levele. 1506. február 10. MOL DL-DF 25449

⁸² Ld. *Bárány–Györkös*, 2012.